

TIL IFODA VOSITALARINING MATN TUZILISHIDAGI AHAMIYATINING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Egamberdiyeva Marxabo Abdumo'min qizi

Andijon davlat chet tillar instituti

Annotatsiya. Ushbu maqola tilning matn tarkibidagi ifoda vositasi sifatida asosiy ahamiyatini o'rganadi. Turli xil adabiy asarlarni, lingvistik nazariyalarni va aloqa tadqiqotlarini o'rganish orqali biz tilning yozma kompozitsiyalar tuzilishini shakllantirish va ta'sir qilishning nozik usullarini ochib berishni maqsad qilganmiz. Maqolada til va matn tuzilishi o'rtasidagi ko'p qirrali munosabatlarni yoritish uchun adabiyotlarni tahlil qilish, lingvistik usullar va tanqidiy munozaralarni birlashtirgan kompleks yondashuv qo'llaniladi.

Kalit So'zlar: Til, matn tuzilishi, ifoda, aloqa, adabiy tahlil, tilshunoslik.

Til kuchli aloqa vositasi sifatida yozma matnlarning tuzilishini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tildagi nuanslar, nozikliklar va tanlovlar nafaqat ma'noni anglatadi, balki umumiy tarkibga ham katta hissa qo'shadi. Ushbu maqola tilning yozma asarlardagi ifodaga chuqur ta'sirini ta'kidlab, til va matn tuzilishi o'rtasidagi murakkab aloqalarni ochishga qaratilgan. Ushbu bo'limda biz tilshunoslik, adabiyot va kommunikatsiyalarni o'rganish bo'yicha mavjud adabiyotlarni ko'rib chiqamiz. Ushbu sohalardagi seminal asarlarni o'rganib chiqib, biz tilning matnda ifoda etish vositasi sifatida ishlashining murakkab usullarini tushunish uchun asos yaratishni maqsad qilganmiz. Lingvistik nazariyalardan adabiy tahlilga qadar biz munozaramizni kontekstlashtirish uchun mavjud bilimlar to'plamini o'rganamiz. Til va matn tuzilishi o'rtasidagi munosabatni har tomonlama o'rganish uchun ushbu maqolada aralash usulli yondashuv qo'llaniladi. Lingvistik tahlil vositalari, adabiy nazariyalar va aloqa modellari bizning uslubiy asosimiz bo'lib xizmat qiladi. Biz yaxlit tushunchaga ega bo'lish uchun sintaktik

tuzilmalarni, leksik tanlovlarni va kengroq nutq naqshlarini hisobga olgan holda tilni mikro va makro darajalarda ko'rib chiqamiz.

Til kuchli ifoda vositasidir va uning matn tuzilishidagi ahamiyatini oshirib bo'lmaydi. Tilning matn tuzilishidagi ifoda vositasi sifatida ahamiyatini ta'kidlaydigan ba'zi o'ziga xos jihatlar:

Aniqlik va aniqlik:

- Til yozuvchilarga o'z fikrlarini aniqlik va aniqlik bilan etkazishga imkon beradi. So'zlarni, sintaksisni va jumla tuzilishini tanlash xabarning qanchalik yaxshi tushunilishiga yordam beradi.

Ohang va kayfiyat:

- Til matnning ohangini va kayfiyatini belgilaydi. So'zlarni tanlash va ularni tartibga solish hissiyotlarni, munosabatlarni va yozuvning umumiy muhitini etkazishi mumkin.

Ritorik Qurilmalar:

- Yozuvchilar o'z xabarlarining ta'sirini kuchaytirish uchun turli xil ritorik vositalardan (masalan, metafora, taqlid, alliteratsiya) foydalanadilar. Ushbu qurilmalar ma'no qatlamlarini qo'shadi va matnni yanada jozibali qiladi.

Ishontirish va bahslashish:

- Ishonchli yozishda til kuchli dalillarni yaratish uchun juda muhimdir. Tuyg'u yoki mantiqqa murojaat qilish kabi ishontirish usullarini tanlash o'quvchining javobiga ta'sir qiladi.

Hikoya Tuzilishi:

- Til rivoyatlar tuzilishi uchun asosdir. Bu syujetni, belgilarni va sozlamani o'rnatishga yordam beradi. Ta'riflovchi tildan foydalanish jonli obrazlarni yaratadi va o'quvchini hikoyaga singdiradi.

Hamjihatlik va izchillik:

- Til g'oyalarni izchil va hamjihatlikda tashkil etishni osonlashtiradi. O'tish so'zlari, olmoshlar va boshqa lingvistik elementlardan to'g'ri foydalanish matn oqimini saqlashga yordam beradi.

Madaniy va kontekstli nuanslar:

- Til madaniy va kontekstual nuanslarni olib yuradi. Yozuvchi samarali muloqotni ta'minlash uchun tinglovchilarning kelib chiqishi va ba'zi lingvistik iboralar bilan tanishligini hisobga olishi kerak.

Subtekst va nazarda tutilgan ma'no:

- Til subtekst va nazarda tutilgan ma'noni kiritishga imkon beradi. Yozuvchilar g'oyalarni bilvosita etkazishlari mumkin, bu o'quvchilarni chuqur ma'no qatlamlarini talqin qilishga va xulosa qilishga undaydi.

Ijodkorlik va uslub:

- Til ijodkorlik va individual uslubni ifodalash vositasidir. Yozuvchilar o'ziga xos ovoz yaratish uchun noyob iboralar va stilistik elementlardan foydalangan holda til bilan tajriba o'tkazishlari mumkin.

Tomoshabinlarning Xabardorligi:

- Til yozuvchilarga o'zlarining muloqot uslublarini mo'ljallangan auditoriya asosida moslashtirishga imkon beradi. Tinglovchilarning tilni bilishi va afzalliklarini tushunish samarali ifoda etish uchun juda muhimdir.

Til matn ichida g'oyalar, hissiyotlar va dalillarni ifodalash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Uning nozik ishlatilishi yozma ishning umumiy tuzilishi va ta'siriga hissa qo'shadi, o'quvchilarning tarkibni qanday qabul qilishi va talqin qilishini shakllantiradi.

Bu yerda biz topilmalarimizni tanqidiy muhokama qilamiz, lingvistik elementlar va matn tuzilishi o'rtasidagi aloqalarni o'rnatamiz. Biz til o'quvchining tajribasini qanday shakllantirishini, talqin qilishga ta'sir qilishini va yozma muloqotning umumiy samaradorligiga hissa qo'shishini o'rganamiz. Bundan tashqari, biz topilmalarimizning adabiy tahlilga va aloqa tadqiqotlarida amaliy qo'llanmalarga ta'sirini muhokama qilamiz.

Xulosalar: Xulosalar bizning adabiyot tahlilimiz, usullarimiz va natijalarimizdan olingan asosiy tushunchalarni birlashtiradi. Biz matn tuzilishini aniqlashda tilning markaziylikini ta'kidlaymiz va yozma kompozitsiyalarda lingvistik tanlovlarni nozik tushunishni qo'llab-quvvatlaymiz. Ushbu bo'lim, shuningdek, til va matn o'rtasidagi

dinamik o'zaro bog'liqlikda kelajakdagi tadqiqotlar va tadqiqotlar uchun yo'llarni ta'kidlaydi. Ushbu yakuniy bo'limda biz yozuvchilar, o'qituvchilar va tadqiqotchilarga matnni ifodalash vositasi sifatida tilni tushunish va ulardan foydalanishni yaxshilash uchun amaliy takliflarni taklif etamiz. Tilni ongli ravishda tanlashdan tortib, tinglovchilarni qabul qilish masalalariga qadar ushbu takliflar nazariya va dastur o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishga, yozma aloqada tildan yanada puxta va samarali foydalanishni rag'batlantirishga qaratilgan. Aslida, ushbu maqola til va matn tuzilishi o'rtasidagi ichki aloqani yoritib, til tanlovining yozma asarlarni ifodalash va qabul qilishga chuqur ta'sirini ta'kidlaydi. Ko'p o'lchovli yondashuv orqali biz matnlarda tilning murakkab manzarasini ko'rib chiqamiz, til va ifoda o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sirni tushunishimizni boyitamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Matn yaratish texnologiyasi”. T.Ziyodova. – Toshkent O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi, “Fan” nashriyoti, 2007.
2. M.Qurbonov: R.Sayfullayeva: “O'zbek tili struktural sintaksisi” Toshkent – 2004
3. Navitskaite E.A. Expression of the semantic category of expressiveness in journalism dedicated to Islam / E.A. Navitskaite. // Bulletin of IGLU. Series: Philology. Irkutsk, 2011. № 2 (14). S. 49-55.
4. Halperin I.R. Stylistics of the English language / I.R. Halperin. M.: Higher school, 1977. 334 p.
5. Dobrosklonskaya T.G. Medialinguistics: a systematic approach to learning language of the media (modern English media speech): textbook / T.G. Dobrosklonskaya. M.: Flinta, Nauka, 2008. 203 p.